

Erfaringer fra mit Landliv i Østerhanherred,

som Bidrag til Kundskab om denne Egns
Agerbrug.

(I et Brudstykke).

1. Om Gavnigheden af raee Jorders, navnlig Kjørlodders, Forbedring ved **Opdyrkning.**

Som bekjendt er Sjælland den af Danmarks Provindser, som har opnaaet mindst Kultur i oekonomisk Henseende. Den er derfor i Besiddelse af mange og vidtstrakte, men i raa Tilstand henliggende Jorder, hvoraf de fleste kun vente paa den drifftige og kyndige Agerbrugers Haand, for at afgive rigelige Afgrøder. De kunne henføres til to Klasser: Hede- og Kjørjorder. Hine ere bevorede med Lyng og de dermed beslaagtede Planter: Pors, Blaabærbuske, Graae-Niis (Agerhorn), Enebær-Buske o. s. v. Formedelst deres Skarphed i Underlag og den raee, døde Kulde, der fordetmeste behersker Agerstorpen, fordre de en større Gjødnings-Kraft og længere Udluftning, sædvanligviis en fuldstændig og toaarig Brakning; de kræve en større Arbeids-Kraft, paa Grund af deres mange, baade dybtgaaende og vidtgrenede, stærke Rødder; og de ere, selv om de i kraftfuld Gjødnings-Tilstand udlægges med velvalgte Græs-Arter, altid utafnemligere, end

Kjærjorder, der hastigere og sikrere tilbagegive den derpaa anvendte Drifts-Capital. Jeg har derpaa det bedste Exempel: Min Formand i Embedet opdyrkede og indhegnede en Hedelod paa 67,250 □ Allen, altsaa efter denne Egns Sæde-Maal omtrent $6\frac{1}{2}$ Td. Bygsædland. Dette Foretagende kostede ham megen Anstrengelse og ikke liden Heste-Kraft; men han kostede, saavidt mig bekjendt, kun en god Rug-Afgrøde efter fuldstændig Brakning og Gjødning. 1835 besaaede jeg hele Stykket med $3\frac{1}{2}$ Td. Byg og $2\frac{1}{2}$ Td. Vikkehavre, efter at have givet det baade Efteraar og Foraar en 8 Tommers Ploining med min bailey'ske Plov, og hjemførte 5 Læs Byg og 2 Læs Vikkehavre; men 1836, da det var udlagt med Klover og Raigræs efter sin forskjellige Bonitet, kostede jeg kun en Hø-Afgrøde af 4 smaae Læs. Siden har jeg maattet lade det ligge hen til Faaregræsning, og agter ikke at røre det med Ploven, saalænge jeg har Kjær og Eng at opdyrke.

Vel har jeg hos Naboer og andensteds bemærket, at velbehandlede og velgjødede Hedejorder kunne afgive ret gode Første-Grøder; men jeg har ogsaa seet saare ringe Udbytte efter en mindre omhyggelig Behandlingsmaade. Maaſkee jeg ogsaa har noget Antipathie mod dette Slags Jorder; men Erfaring byder mig at give Kjæret Fortrin for Heden. Dette Slags Jorder ville dog i ethvert Tilfælde snart trænge til Hvile og det er vist, de blive elendige Græsgange, hvis man efter deres første Opdyrkning forlanger mere af dem, end

høist to Kjørve. Jeg troer derfor at være kommen til den paa Erfaring grundede Overbeviisning, at man, under lige Behandlingsmaade, mindre staaer Fare for at spille Arbeidskraft og Beføstninger paa Kjør-, end paa Hede=Jorder; og har derfor, naar jeg undtager nogle til min Ager=Lod grændsende Hede=Stykker, kun opdyrket disse fornemmelig i det Diemed, at staafe denne en mere regelmæssig Figur. At jeg ikke har feilet i at give Kjøret Fortrins=Ret til min Arbeidskraft, fremfor Heden, haaber jeg nedenfor at bevise, ved at anføre, hvad den til min Præstegaard hørende KjørLod har indbragt baade mig selv i reen Fordeel og min Avling i Gjødnings=Kraft.

Denne KjørLod har samme Beliggenhed, som de utallige og vidtløftige Kjør=Strækninger i Bensyssel og Hanherrederne, nedenfor den høiere liggende Ager=Mark, der fra umindelige Tider har været opdyrket. Disse Kjør ere ligesom besaaede enten med grønne, eller lymbegroede Tuer af større eller mindre Omfang; men egne sig fortrinlig til Agerdyrkning, overalt, hvor Vand=Afledning er mulig. Dog ere de naturligviis forskjellige i Bonitet, baade hvad Underlag og Jordforpe angaaer. Saaledes har Torslev Byes Kjørjorder, hvoraf min Lod er en Deel, ligesom Skofedal Hovedgaards, for det meste en $\frac{3}{4}$ à 1 Alens Muld=Overlag og flere Alens Blaaleer eller hvidt Sand til Underlag; Svenstrup Sogus et Torv=Dække af $1\frac{1}{2}$ til 3 Alens Dybde og derunder samme Jordarter, som Torslevs; og Attrup Kjørjorder næsten ikke

en Græstorvs Muldrag og enten flere Favnes Kalk- eller Sand-Underlag. Som man kan slutte sig, har Torslev og Koffedal afgivet de rigeste Afgrøder, Svenstrup taalelige, men Attrup de ringeste.

Der er al Sandsynlighed for, at dette Slags Jorder forhen har været enten Fjord- eller Havbund; eftersom de grændse til Fjorden eller Havet. Jeg gjør denne Slutning af flere Grunde: Overalt nemlig, hvor det fra umindelige Tider dyrkede Høiland støder til disse horisontalt beliggende Egne, ender dette sig ligesom med en Klint. Man bemærker denne bratte Nedstigning fra Agermarken til Kjæret utallige Steder i Benschysel og Hanherrederne; saaledes ved Torslev, Attrup, Lerup, Beystrup, Mland og Gisel Sognes Jorder; især i de 2 sidste Sogne, hvor begge Bjergene og begge Høilandene upaatvivlelig have været mindre Der, og det mellemliggende Kjær Fjord-Grund, medens de nu i Forbindelse med dette hver udgjøre en større De.*) Fjorden har ventelig engang trukken sig tilbage fra Kjæret, ligesom Havet fra Klitten. Og antager man da den stille Fjordbund at være af en bedre Bessaffenhed, end den urolige, med Sand opfyldte Havbund, kan man deraf forklare sig Kjær-Egnenes Fortrin for Klit-Egnene til Agerdyrking.

*) Jeg mener, denne Kjendsgjærning taler mod Professor Forchhammers Paaastand, at det er ikke Havet der trækker sig tilbage, men Jord-Skorpen der voxer; thi var dette Tilfældet, maatte Kjæret paa hine Der være ligesaa høit som disse og deres saakaldte Bjerge.

Denne Hypothese finder jeg ikke blot stadfæstet ved den ældste danske Historiefrivers Bidnesbyrd, at de nordensfiordste Egne engang i ældre Tider have udgjort een stor og flere mindre Der; men ogsaa i det, som gamle Mænd fortalte mig om mit forrige Pastorat: Gisl. Mange af dem havde — naturligviis forend Besterhavets uheldsvangre Indbrud 1825 — bemærket en stedsse aftagende Vandstand i Kiimfjorden. De paaviste mig flere Strækninger i den mellem Gisl og Fastlandet liggende Beile, som vare opvorede til Græs-Bund i de sidste 50 Aar. Desværre ville nu Fjord og Besterhav i Forening igjen for en stor Deel tage, hvad de have givet; indtil, efter et længere Tidsløb, Naturen atter dæmmer der, hvor Menneſtehaanden nu maa føle sin Afmagt.

Den til mit Embede hørende og i Torølev Kjør-Jorder beliggende Kjør-Lod har et Areal af 226,400 □ Alen, og var af min Formand bortforpagtet mod en aarlig Afgift af 2½ Td. Byg og 3 Traver Tag (Langhalm). Den laae ved min Embeds-Tiltrædelse i raa Tilstand med Tuer; uden Vand-Afledning, med Undtagelse af nogle faa Hegns-Grøfter i østre Side; og skjøndt udstiftet, dog i Virkeligheden i et ubehageligt Fælledsskab med mine Bymænds Kjør-Lodder. Jeg benyttede den fra 1835 til 1838 til nogle faa, omtrent 10 Ung-Høveders Græsning. Men da jeg senere kunde undvære den som saadan; da jeg indsaae det Beføselige i at afgræsse en Lod, hvis Afstand fra Præstegaarden udgjør over ¼ Mil, hvad enten

jeg brugte løs Drift med Hyrde eller Tøiring; og da jeg, fordi jeg foretrak det Første, ved Hyrdens Mangtel paa Paapassenhed mistede 1 Hest og 2 Køer, som druknede i de af Vand fuldstaaende, dybe Grøfter, beslattede jeg i Aaret 1838 at benytte Lodden paa en hensigtsmæssigere Maade.

Efterat jeg naturligtvis ved en fuldstændig Indhegning havde ophævet det Fælledsskab og communio bonorum paa Marken, hvoraf Egnens Bønder ere Belyndere, men jeg i mit Landbrug en affagt Sjende, overveiede jeg noie, hvilke Dele af Lodden der egnede sig til Agerdyrking, og hvilke til Eng-Bund, efter deres høiere eller lavere Beliggenhed. Jeg afdeelte da hele Lodden ved 2 halvsjæfde Alens Grøfter i 3 Dele: den østre og til Eng bestemte udgjør et Areal af 94,128 □ Alen, den mellemste af 68,007 □ Alen og den vestligste af 60,746 □ Alen. De to sidste bestemte jeg til Agerdyrking, og, for at disse, saavel som Engen, kunde nyde en fuldstændig Fred, bortskar jeg en Bei i nordre Side, hvortil mine Sognemænd vare berettigede, og som jeg selv kan benytte til alle 3 Afdelinger. Den optager Resten af Loddens Areal, s: 3,519 □ Alen.

Paa en fuldstændig Bending af den første Fure beroer vistnok for en stor Deel Brakningens heldige Udfald. Alt bør derfor ryddes tilside, som paa den raae Jord kan hindre Pløiningen. Da jeg derfor hos Andre, som havde bræffet deres Kjørjorder, uden at affkære Tuerne, havde seet, at mangel Plov=Fure

ikke tilbørlig blev vendt, og altsaa kun ufuldstændig kunde raadne efter de forffjellige Ploininger i Brak=Arret, foretrak jeg, at affkjære Tuerne. Thi jeg meente, at den billige Betaling af 7 Mk 8 ø pr. 14,000 □ Alen paa Arbeidernes Kost, rigelig vilde erstattes af en hurtigere og virksommere Brak. Først hjørte jeg de affkaarne Tuer sammen, fordi jeg meente at kunne benytte dem til Blandgjødning paa Algermarken, eller, naar de vare forraadnede, til at fylde i Jordybninger i Kjæret under Brakningen. Men naar jeg undtager disse to Tilfælde, anseer jeg Tue=Kjorselen for et unyttigt Arbeide; thi ved senere Paakjorsel giver man jo kun Algeren, hvad man har berøvet den. Jeg ønskede derfor, at lade Tuerne forraadne paa Stedet. Til den Ende lod jeg Arbeideren lægge de Tuer, han affaar om Foraaret, nsiagtig paa Grønsiden, og naar jeg ved St. Hansdag ploiede første Gang, lod jeg en Pige gaae foran hver Plov, for ligesaa nsiagtig at lægge Tuerne paa de vendte Furer. Arbeidet forsinkes aldeles ikke derved; og naar de saaledes have ligget med Sortsiden opad til det følgende Foraar, har jeg kunnet fuldkommen pulverisere dem med Brak=Harven under den følgende Sommer=Brak. Jeg har endog forsøgt at saae Biffehavre paa den første Fure og med saadanne Tuer; og det er lykkedes mig saa vel, at jeg 1839 høstede 10½ Læs Biffehavre efter 3 Tønders Udsæd. Men jeg maa ogsaa bemærke, at Tuerne ikke ere meget store og Jordsmonnet særdeles godt af Naturen.

Naar jeg skulde vende den første Fure og, for

god Ordens Skyld, havde afsælet Agrene efter den omtrentlige Retning og Brede, de skulle have gjennem Rotationen, brugte jeg først Egnens almindelige Stif, i Nyggen af hver Ager at afgrave og bortføre en Rad Dig-Tørv, for at de to første Furer kunde falde ned deri. Denne Methode er temmelig befoftelig; 100 Favne koste omtrent 1 Mk. 8 ß à 2 Mk., og den fordrer en Kjørsel, som kun kan forsvares i det Tilfælde, at man nødvendig trænger til Dig-Tørv ved Gårder, Fashin-Grofter o. s. v.; thi man berøver dog Ageren to Furers Muld-Dele. Siden lærte jeg af andre kyn-dige Landmænd en lettere og mindre befoftelig Maade, for at faae Furerne til at slutte aldeles til hverandre; den nemlig: at kaste de to første Furer op paa Grønsværen. For at faae begge Furer til at ligge hori-zontalt paa denne, pløier man uden Muld-Fjel eller, hvis den er bevægelig, med lettet Muld-Fjel en Fure, der falder tilbage igjen, vender ved Enden deraf Hestene til Benstre og pløier en lignende, saa vidt fra den første, som begge ville blive brede. Derpaa sættes Muldfjellen atter paa Ploven; denne stiller man atter i den sidstpløiede Fure og derefter i den førstpløiede; da ville begge Furerne tilbørligt blive opkastede paa Grønsværen, og den øvrige Deel af Pløiningen vil falde af sig selv. Imod denne Pløinings-Maade har jeg kun dette at indvende, at henved en Alen-bred Grønsvær sædvanlig vil blive staaende upløiet, og maa vente til næste Foraar paa Udluftning.

Hvad man ved al Brakning har at iagttage, bør

man endnu mindre undlade paa dette Slags Jorder; jeg mener: ikke at paabegynde den anden Pløining, før Grønsiden tilstrækkelig er raadnet. Heller noget sildigt, end for tidligt bør man stride til anden Pløining; men saa betimeligt som muligt til den første. Den virksomme Tver=Pløining har jeg helst ansat til anden Pløining; og naturligviis ikke sparet paa Brak=Harven mellem alle 4 Pløininger til Raps, der maaskee er den Plante, der taaler de største Fure=Stykker og gjerne derimellem søger Vy. Disse kunne endog ved den omhyggeligste Brak dog ikke ganske undgaaes.

Ved Enden af 3die Pløining har jeg sædvanligt ladet de behørigte Brak=Grøfter faste; men heller ikke før, tildeels for uhindret at kunne tverpløie, paafjøre Gjødning, Jordfyldning o. s. v. Det kommer naturligviis ved al Båndafledning særdeles meget an paa, at have et øvet Øie, dersom man ikke kan anstille nogen Nivellering, for at kunne udfinde det retteste og letteste Båndfald. Jeg har derfor stedse noie overveiet paa selve Stedet, hvad Retning jeg vilde give Grøfterne og, som en Folge deraf, Agrene. Thi det er jo et Arbeide, hvis Feilagtighed ikke uden ny Anstrengelse og ny Beføstning lader sig rette igjen. Man bør derfor ved Grøfternes Anlæg ikke blot tage Båndfaldets Retning efter Agerens Straaning i Betragtning, men ogsaa søge at træffe derved Båndets Udspring, og efter Bånd=Arernes Dybde rette Grøfternes. Min Kjørlod har sin Straaning baade mod Øst og Syd; i det vestligste Indkast's Halvdeel gravede jeg Grøfterne

i østlig=vestlig Retning; i den øvrige Deel af Fodden i nordlig=sydlig. Agrene søgte jeg at gjøre saa lange som muligt, for ikke at besværliggjøre Pløiningen ved for mange Bendinger; men kun 21 Alen brede imellem hver Brak=Grøft. Disse Grøfter ansaae jeg tilstrækkelige, naar de kastedes til en Dybde af $1\frac{1}{4}$ og en Brede af $1\frac{1}{2}$ Alen. Og naar Grøftkasteren udjævnedes Dyfastningen lige indtil Alger=Ryggen, erholdt han 2 $\frac{1}{2}$ pr. Favne paa sin Kost; hvorimod jeg for de store, $3\frac{1}{2}$ Al. brede og $2\frac{1}{2}$ Al. dybe Skjel=Grøfter mellem de 3 Afdelinger maatte give fra 6 til 8 $\frac{1}{2}$ pr. Favne, eftersom Grønsværen fattes ved Siden i Halv=Dige eller lige frem blev opkastet til begge Sider tilligemed anden Dyfastning.

Jeg har altid foretrukket aabne Grøfter for Faschin=Grøfter. Vel indseer jeg den store Nytte af de sidste i Henseende til Jord=Besparselse og Vand=Afledning paa den Aarstid, da aabne Grøfter vilde bundsfryse; men jeg har indseet deres Beføstlighed i en saa skovløs Egn, som min; jeg tvivler ogsaa paa deres Hensigtsmæssighed til at modtage Vandet, dersom det i stærk Regnskyl eller Lø=Brud strømmer i nogen usædvanlig Mængde. De kunne jo ogsaa let blive tilstoppede, og hvor finder man strax det tilstoppede Sted paa Grøfter af 100 Favne og derover? Derimod finder jeg dette Slags Grøfter særdeles hensigtsmæssige ved Enden af Agrene, saalangt som Forpløiningerne ere brede. Man opnaaer derved en fuldstændigere Pløining, og de ere ikke længere, end at man i fornødent Tilfælde kan optage og oprense dem. Med

en Hjulplov er det umuligt at ploie en god Forplei-
ning mellem aabne Grofter af en Distance af 7 Fav-
ne; en Sving=Plov gjør end ikke Spadens Brug
overflødig. Kun ved Fafchin=Dverkfjorsler kan dette
fkee i det Større, o: paa et heelt Fald. Af denne
Aarsag anlægger jeg faadanne Fafchiner i dette Foraar
paa min Kjør=Lod; men maa i Mangel af Steen
noies med Kiis. Jeg vil da benytte det Raad, en kyn-
dig Landmand gav mig i denne Henseende: at sætte
de tykkeste og stærkeste Rod=Ender af Kisene overfors
i Bunden af Groften og derpaa lægge de øvrige
Smaa=Kiis; hvilket jeg andensteds allerede med Held
har forsøgt, naar jeg foretrak ved mindre Vandlob
de lettere Jord=Broer for de bekosteligere Steen=Kister.

Det Sædsfifte, jeg hidtil har brugt paa disse
Jorder, er: 1) gjødet Kaps efter 4 Ploininger og 2
Somres Brak; 2) Rug eller Hvede efter een Ploi-
ning; eller, naar Esteraars=Fugtigheden tiltraadde det,
Byg, efter Kapsen; 3) Byg og 4) Havre med Thi-
mothy=Græs. Lang Fraliggenhed, Mangel paa Evne
og paa Mergel i Lodden, har hindret mig fra at
mergle; kun en 8—10 Tdr. brændt Kalk paastrøede
jeg engang nogle Agre, uden dog at kjende nogen
mærkelig Forskiel paa de andre. Jeg har foruden
de nævnte Sædarter gjort Forsøg med flere andre,
men i det Mindre, for at prøve og vælge det Bedste.
Af Vinterfæd anseer jeg Kaps, Hvede og Campine-
Rug for de sikreste Sædarter; skjøndt stærk Natte-
Frost efter det milde Dag=Flod hen i April letter den

sildigtsaaede Rug og de Raps-Planter, der ere spæde og altsaa ikke have dybtgaaende Rødder, paa disse morede Jorder. Hvede er endnu ikke mislykket for mig; derimod kan jeg ikke sige det om Rugen og Rapsen. Baarsæd bør man vistnok helst give Fortrinet, og af denne, ferradet Byg, hvid Havre og Biffehavre. Toradet Byg modnes sildigere end ferradet; jeg troer ogsaa, det er mere tilbøieligt til at gaae i Leie, end det sidste. Biffehavre har jeg med Held foretrukket for Urter, fordi jeg i disse vaade Aaringer mistvivlede om deres Modenhed. Hør har jeg et Par Gange forsøgt i omploiet Rug og Raps; men gjør det ikke mere. Den har paa disse Jorder vel en herlig Bært og tykke Stængler; men den indeholder for megen Marm (Skjæver) og har for lidt Trevle-Substantz (Laver). Ved enhver Sædart har jeg gjort mig det til en ufravigelig Regel, at besaae disse lavtliggende, fugtige Jorder med Sæd fra min høitliggende Ager-Mark.

Baar-Rug vilde ikke lykkes for mig, og Boghvede ikke paa min Naboes Kjærlod. De have jo ogsaa deres rette Hjem paa høiere Jorder. Dog groede Sperigelen ligesaa godt i Kjæret som paa Marken; og jeg proveede den paa et fugtigt og et sandigt Ende-Stykke af en Ager, og den stod lige godt paa begge Steder. Ogsaa Kartofler og Røer (Turnips) har jeg forsøgt. Men de sidste mislykkedes ved den stærke Græs-Bært, skjøndt jeg saaede dem efter Rapsen; men jeg vilde efterligne en Naboes heldigere

Exempel paa lignende Jorder og bredsaaede dem. De bleve derfor kun meget smaae. Af Kartofler lagde jeg 1840 $7\frac{1}{2}$ Td. efter gjødet Raps og avlede derefter 50 Tdr., uagtet jeg ikke kunde hyppe dem mere end een Gang, fordi der næsten hele Sommeren stod blank Vand i Furerne under hyppige Regnstyl. Dog var Udbyttet end ringere deraf paa Algermarken. Jeg lagde der, rigtignok i meget sandig Jord, 10 Tdr., gjødede dem med 70 Læs Møg med egne Bogne, hyppede dem to Gange; men avlede dog derefter kun 30 Tdr. Men her paa Egnen var 1840 ogsaa næsten et Misvært-Aar for Kartoffel-Avlen. Det Anførte vidner altsaa om, at Kartoffel-Dyrkningen ikke er den ringeste paa Kjør-Jorder, hvad Dvantiteten angaaer; hvilket jeg ogsaa har bemærket paa et Stykke Eng-Jord hos min Anner-Bonde. Derimod har jeg meget tvivlet paa Dvaliteten af de i Kjøret avlede Kartofler, hvilke jeg hverken bestemte til Sæd eller Menneſte-Føde, men opfødrede i Efteraaret paa Fede-Dvæget.

Efter hvad jeg har bemærket paa en driftig Bondemands nærliggende Kjør-Lod, vil jeg fraraade at saae Kløver i Kjør-Jorder. Bel er Lodden kold og sandig; men velgjødet og velbehandlet, som den var, burde den have afgivet bedre og længere Kløver-Hø, end det jeg saae. Raigræs paa saadanne Jorder vil jeg af Erfarenhed fraraade; paa et lavtliggende, fjæragtigt Stykke hjemme ved Gaarden havde jeg 1837 en yppig Raigræs-Alger; i Foraaret 1838 gif det aldeles ud; ved Natte-Frost og Dag-Flod havde det sam-

me Skjæbne, som de raadnede Rug=Planter paa sibe Steder. Timothy=Græs og Fløiels=Græs, som jeg paa saadanne Steder har seet i villig og frodig Væxt i vild Tilstand, synes der at have deres rette Foster=Land; jeg har derfor valgt disse Græsarter til mit Kjør. Det første kom særdeles godt op med Havren sidste Sommer. Det sidste, som jeg selv har samlet en Deel Frø af paa Kjør=Grøfternes Sider og saaet i min Have, har der i Efteraaret seet ud som tidlig saaet St. Hansrug; jeg kan derfor først til næste Aar forsøge det. Dog har jeg bemærket, at Heste vrage det som Løire=Græs, saalænge der er naturligt Græs, som de foretrække; men dette er jo ogsaa Tilfældet med de større Kløver=Stængler. Hvid=Kløver har jeg ikke forsøgt; men naar et saa fugtigt Aar, som 1810, har fremloftet den i vild Tilstand paa de høieste og skarpeste Egne, hvor man ikke har seet Spor af den i almindelige, end sige i tørre Aaringer; maa den upaatvivlelig ynde den fugtige Kjør=Grund. Dog tør jeg paa Grund af den lange Afstand, der forbyder mig at bruge Kjøret til Løire=Græsning, ikke saae den der.

Det paa disse Jorder avlede Korn kan ingenlunde maale sig i Dvalitet med det paa Uger=Marken; idetmindste ikke det, som henhører til de saakaldte Cerealier. Rapsen er den eneste Sædart, som giver blankt og storkjærnet Frø og, under lige Omstændigheder, et større Udbytte. Baade Rug, Hvede, Byg og Havre have ved den stærke Væxt sædvanlig gaaet

i Leie, endog Bygget undertiden, før det skød i Nr. Vintersæden har været meget heireblandet, hvor reen jeg end saaede den; og baade Meel og Gryn af disse Sædarter have havt samme mørke Farve, som Kjørnens Skal. Som Handelsvare har navnlig Bygget derfor ikke været søgt, og staaer altid et Par Mark i Prisen under Mark=Bygget. Men det mangler dog ikke Spire=Evne, naar det forresten er velbjerget; jeg har benyttet 1840=Års Afgrøde til Malt, og Kjørn=Byg fra 1839 har en Gaardmand i Svenstrup med Held saaet paa sin Ager=Mark.

Uf Ukruds=Planter, som ere mit Slags Kjørn=Jorder ligesom medskabte, — om jeg maa bruge dette Udtryk; fordi ingen har besaaet dem, før jeg, og jeg har saaet reen Sæd — nævner jeg Skrap, Heire, et Slags enkelte Brandenborgere, hvis Navn er mig ubekjendt, og nogle Kæmpe=Lidsler, hvis Hoveder ere langt større end vore sædvanlige Mark=Lidslers; jeg har bemærket de to sidste Slags i Bygget som 3die Kjørn efter fuldstændig Brak.

Den Uffik, som desværre er gængs her paa Egnen, saavel paa Heden som i Kjørret, at afgrave Mad=Jorden og at bortføre samme i Dig=Torv enten til Bland=Gjødning eller andensteds til Diger, kan jeg ikke lade her ubemærket; thi den har og funden Sted ved min Præstegaards raae Jorder og gjennem en heel Notation viist sine skadelige Følger. Fra disse plyn=drede Steder hidrøre formodentlig vore Brænd=Riler paa de lettere Jorder og de sure, kolde Fordybninger i vore Kjør, som kun ved stærk Gjødning, Paaførsel

af Muld og især ved gjentagen Udluftning blive forbedrede. De nordlige, saaledes afgravede Ager-Ender af det vestre Indkast gave mig af denne Aarsag ingen Raps, lidt Rug, kun taaleligt Byg; men jeg haaber en bedre Havre-Høst.

2. Kjær-Lodders Forbedring ved Udlægning til Eng.

Der gives Kjær-Jorder, som enten aldrig eller idetmindste ikke for en vis Tid egne sig til Agerdyrkning; dette er saa, 1) naar den Vand-Beholdning, der skal modtage det skadelige Vand, som skal afledes, har en høiere Vandstand, end dette; hvilket f. Ex. nu, efter Besterhavets Indbrud ved Agger, desværre er Tilfældet i mange Egne i Nærheden af Liimfjorden; eller 2) naar Vand-Beholdnings-Stedet vel har en lavere Beliggenhed, end Lodden, der skal opdyrkes, men denne dog ligger indsluttet af saa høit et Terrain, at det er umuligt eller ved den udfordrede Beføstning vilde være urimeligt at gennemgrave det; og endelig 3) naar og saalænge man er omgivet af Naboer, der mangle baade Evne og Villie til at modtage Vandet og befordre dets videre Løb, paa Steder, hvor det maatte standse. Naboskab med Eiere og Brugere af Kjær-Eng, som frygte for, at disse ved Udgrøftning skulle blive for tørre, er her i Jylland næsten en større Hindring for raae Jorders Opdrift, end de større Løds-Eieres Stude-Handel og de mindres fordærvelige, løse Kreatur-Drift.

Især af den sidstnævnte tredje Grund besluttede jeg 1838 at udlægge den østligste Deel af Lodden, der, som alt bemærket, har et Areal af 94,128 □ Al., til Eng, fordi den har den laveste Beliggenhed af Lodden, og mine Naboer — baade de nærmere og fjernere — ikke have villet stille mig ved det til Grøsternes Bredder høitstaaende Vand. Men jeg vilde naturligtviis bestrebe mig for, at bringe Engen til det høist mulige Hø-Product, deels ved, at bortskaffe Alt, hvad der kunde hindre Hø-Veen, deels ved at benytte Alt, hvad der kunde fremme Græs-Væxten. Til den Ende lod jeg i nævnte Foraar en Grøstkaster affkjære Tuerne; men for at de ikke skulde raadne Grønningen, men selv ved Forraadning komme til Nytte, bortførte jeg dem strax af hver Tønde Land, han fik færdig, og lagde dem, for at spare Kjørsel og Tid, paa to forskellige Steder i en stor Dynge, hvor de allerede f. A. vare fuldkommen tjenlige til Jord-Fyldning og Bland-Møg. De affkaarne Tue-Steder vare allerede om Efteraaret betydeligt græs-begroede og i 1840 kunde man knap skjelne dem fra den øvrige Eng-Bund.

En saadan Affkjæring af Tuerne er særdeles gavnlig for enhver Eng, hvor de findes; selv den dueligste Slaae-Karl kan ikke medtage det Græs, der bliver staaende mellem Tuerne, og disse sinke jo Arbeidet betydeligt. Jeg biergede derfor kun 4½ Læs Hø 1838 og tøirede nogle Gange mine 4 Arbeids-Heste i Kjæret. 1839 avlede jeg 14 Læs Hø, og 1840 15 Læs paa hele Engen, med Undtagelse af 6,300 □ Alen, som

jeg havde besaaet med Byg og Timothyfrø. Denne forøgede Ho=Vøl tilskriver jeg imidlertid ikke alene Tue=Uffjæringen, men fornemmelig Dverrislingen og Oversvømmningen, som jeg paabegyndte i Mai 1839.

Engen har en fordeelagtig Beliggenhed for dette Diemed; den udgjor en fra Ost til Vest lige jevn Skraaning, der gradviis nedstiger fra Nord til Syd. I den nordlige Side flyder en Grøft bestandig med rindende Vand; og jeg kan ikke skade Andres Eiendom ved at opstemme det. For dette satte jeg et Stigbord, omtrent midt for Engen, og gravede derfor en Grøft ind paa samme, saalangt imod Sonden, at Vandet kunde flyde over i en Plov=Fure, som jeg gjennem hele Engen havde trukket fra Ost til Vest. I denne Fure, som jeg ligeledes havde opkastet imod Sonden, for at hindre Vandets altfor hastige Bortflyden, gjorde jeg forskellige Abninger, og igjennem dem rislede Vandet hen over Grønsværen. Istedetfor denne Fure har jeg i dette Foraar kastet en Brakgrøft med Fylde op til søndre Side for at opstemme Vandet paa det nordenfor liggende høiere Terrain.

Da der nu vare nogle høitliggende Steder, deels i det sydvestlige, deels i det nordøstlige Hjørne af Engen, som Dverrislingen ikke kunde naae, opdæmmede jeg Vandet paa den søndre Grændse, og satte et lille Stigbord paa den Lavning, hvor Vandet sædvanlig bortløb, for paa denne Maade at kunne sætte hine høitbeliggende Steder under Vand.

Jeg har den Mening, at hverken Dverrisling

eller Oversvømming udrette stort, saalænge Tællen (Frosken) endnu er i Jorden. Derfor har jeg først benyttet mig af Engvandingen, naar hiin ophørte; men er ogsaa bleven ved dermed indtil 8 Dage før Høbjergningen. Overrislingen har jeg fortsat hele Sommeren igjennem; men Oversvømmingen har jeg hver 14de Dag ladet afverle med Udtørring; især naar det opstemmede Vand begyndte at overtræffes med en blaalig Hinde. Thi jeg ansaae dette ligesaa vigtigt for Høets Godhed, som for dets Mængde. Jeg opstemmede da helst Vandet i de kolde og Regn-Dagene, men lod det bortløbe i de mildere og mere tørrende Foraars- og Sommer-Dage.

Saaledes at have Raadighed over rindende Vands Tiløb og Aflob, og i rette Tid at benytte det, er et stort Fortrin for de Enge, som ere deraf i Besiddelse. Men hvor dette ikke er Tilfældet, hvor s. Ex. Stedforholdene forbyde Opstemning af Vandet, der maa enten Engen brækkes, eller Overrisling og Oversvømming fremhjælpes ved Kunst fra Grøfternes Vandbeholdninger ved Vand-Snegl, Paternoster-Værk, o. s. v. — Desværre synes jeg, at man endnu skjænker denne Green af Landbovæsenet for liden Opmærksomhed. I begge Hanherrederne, hvor der gives en Mængde større og mindre Vandløb, der rinde hele Aaret igjennem i Nærheden af Kjør og Enge, saasom Tranum-Na med begge dens Kanaler, Valles-Bad mellem Haverslev og Torslev Sogns Grændser, Nagaards Møllebæk, Holmsø og Løersted Mølle-Bande, o. s. v., veed jeg kun

et Exempel paa Eng-Banding foruden mit; det er hos en større Land-Eiendoms Besidder i Broust Sogn.

Bed at omtale disse Forbedringer af raae Jorder, hvis Hensigt er at vinde et større Korn- og Foder-Product, falder den Langsommelighed mig i Tanke, hvor- med de jydskke Landmænd i Almindelighed stride til disse Foretagender. Jeg har samtalen desangaaende med Mænd, for hvis Landbrug jeg bøier mig med Høiagtelse i andre Henseender; men man har som oftest gjort mig den Indvending, at et saadant Foretagende ikke kunde betale sig. „Arbeidet” meente man, „var uoverkommeligt ved egen Hjælp; Arbeids-Kraften horte til Marken, hvorfra den ikke kunde undværes, og Omkostningerne ved Tue-Afstjæring, Groft- Arbejde o. s. v. vilde overstige den siebliffelige Fordeel.” Vel nægter jeg ikke, at dertil maa, som til ethvert Forbedrings-Foretagende i Landbruget, Forstud og Drifts-Capital; og den, som ikke er Eier eller i lang Tid Bruger af sin Rod eller er en fattig Landmand, maa have Betænkkelighed ved at stride til et saadant Bærk. Men selv Beneficiarius og ingenlunde formuende, har jeg dog fuldført hiint Areal's Opdyrkning, og naar jeg undtager 2½ Td. Lands første Brækning, Kornets Hjemførsel og Gjødningens Udførsel ved fremmed Hjælp, har jeg opdrevet 24 Tdr. Sædeland ved Præstegaardens Arbeids-Kraft. Og at den mindre formuende Landmand og den, der kun for en Tid besidder Jorden, snart kan gjenvinde den derpaa anvendte Beføstning, har et heldigt Udfald viist mig.

Til Oplysning herom vil jeg sammensille de paa min Kjør-Lods Cultivering medgaaede Udgifter med de derved vundne Fordele:

a) Udgifter ved den første Opdyrking.

1. 3 Brak-Aarene 1837 og 1838 har det vestlige

Jndkast paa 60,746½ □ Al. fostet:

	Rbb.	Mk.	ß.
Tuer at affkjære à 8 Mk. pr. 14,000 □ Al. er	5	4	5
60,746½ □ Al. at brække og brække med 4 Ploininger og 3 Brak-Harvninger; hver af disse beregnet til 1½ Dag = 63 Arbeids-Dage med 3 à 4 Heste, pr. Dag 3 Mk. er	31	3	=
2 Folk, pr. Dag 3 Mk.	31	3	=
322 Favne 3½ Al. Hegns-Grofter à 7½ Sk. er	25	=	15
797 Fv. Brak-Grofter à 2 Sk. er	16	3	10
Tuernes Tilfidelægning for Brak-Ploven omtrent i 12 Dage à 1 Mk. 8 Sk.	3	=	=

2. Det mellemste Jndkast paa 68,007

□ Al.:

Tuer at affkjære efter ansorte Maalestof	6	2	9
og at lægge tilside for Ploven i 14 Dage	3	3	=
68,007 □ Al. at brække og brække efter foranstaaende Beregnings-Maade	74	4	6
267 Fv. 3½ Al. Hegns-Grofter i de 3 Sider (den fjerde er beregnet under No. 1) à 7½ Sk. er	20	5	2
586 Fv. Brak-Grofter à 2 Sk. er	12	1	4

3. Det aarlige Affavn af Græsningen paa 128,753 □ Al. til 6 Høveder

Kateris	231	1	3
-------------------	-----	---	---

	Rbd.	Mk.	§.
Transport . . .	231	1	3
(naar 20,000 □ Al. regnes til hvert, og 3 à 4 Mk. for 1 Hoveds Som- mer-Koder efter Egnens gjængse Priis) er for Bræfningss-Narene 1837 og 38	8	=	=
og for Drifts-Narene 1839 og 40 . .	8	=	=
det aarlige Afkast af Fjeld-Gjødningen af disse Creature, beregnet til 18 Læs, à 3 Mk. pr. Læs, er i hine 4 Aar	36	=	=
Udgifterne ved den første Dydyrkn. beløbe:	283	1	3
4. Drifts-Omfostningerne 1839 og 40 vare:			
a) til Sæd 1839:			
3 Tdr. Rug à 4 Rbd. = 12 Rbd.			
2 T. 4 Sf. Byg à 3 — = 7 — 3 Mk.			
3 T. Biffekv. à 3 — = 9 — „			
Raps-Udsæd 2 — „			
til Sæd 1840:			
5 T. 6 Sf. Byg à 3 Rbd. = 16 — 3 —			
3 Sf. Hvede 2 — 3 —			
7 T. 4 Sf. Kar-			
tosler à . . 1 — = 7 — 3 —			
3 Td. Havre à 2 — = 6 — „			
Rapsfæd 1 — 3 —			
ialt til Sæd	64	3	=
b) 1 Pløining og 1 Harvning til Sæd af 19 Tdr. Sæde-Land i 1839 og 1840 ansættes med:			
38 Spænddage à 3 Mk.	19	=	=
38 Gangdage à 1 Mk. 8 Sf. . . .	9	3	=
c) Høst- og Høbjergnings- Arbeidet for 1839 og 40 ansættes saaledes:			
15 Spænddage i Høst,			
34 dito i Kornhøst,			
6 dito i Rapshest,			
ialt 55 Spænddage à 3 Mk. pr. Dag er	27	3	=
Kateris . . .	403	4	3

	Rbd.	Mk.	ß.
Transport . . .	403	4	3
37 Gangdage 1839 ved Højbjergning,			
40 dito 1840 ved dito			
30 dito 1839 ved Napshest,			
24 dito 1840 ved dito			
40 dito 1839 ved Kornhest,			
54 dito 1840 ved dito			
<hr/> ialt 225 Gangdage à 1 Mk. 8 Sk. er .	56	1	8
Dyrknings-Omføstningerne beløbe ialt:	459	5	11
5. Hertil maa føies, hvad det østlige Stykke paa 94,128 □ Al. har kostet i Udlægning til Eng:			
Tuernes Afstjæring andrager kun 5 Rbd., fordi jeg fik nogle Tdr. Land, som kun havde halv saa mange Tuer, for halv Betaling; altsaa	5	=	=
Stigborde og Dæmning	2	=	=
160 Fv. Brak-Grøfter à 2 Sk.	1	4	=
8 Dages Kjørsel med Tuer med 4 Heste, pr. Dag 1 Rbd., er	8	=	=
Savnet af det Hø, som kunde være avlet paa de 2 Steder, hvor de bleve lagte, og Omføstningen ved deres Bortkjørsel i forraadnet Tilstand maa ansees opveiet af den Gjødningskraft, Tuerne indeholde.			
4 Folk i 8 Dage ved Tue-Kjørsel à 1 Mk. 8 Sk., er	6	=	=
Beføstningen ved Eng-Forbedringen beløber sig til 22 Rbd. 4 Mk.			
<hr/> indtil 1841 er Total-Beløbet af Beføstningerne ved No. 1, 2 og 3 . .	482	3	11

b) Indtægterne efter den første Dyrkning:

1839	har jeg avlet: 20 Td. Raps à 10 Rbd. er	200 Rbd. = Mk. = St.			
	25 Traver Rug, à 60 Neg og 6 Skpr. pr. Trave, er 18 Tdr. 6 Skpr., som à 4 Rbd. pr. Td. bliver . .	75	—	=	— = -
	10½ Læs Viffehavre à 4 Rbd. er	42	—	=	— = -
	20 Traver Byg à 6 Skpr. er 15 Tor., som à 2 Rbd. 3 Mk. pr. Td. udgier . .	37	—	3	— = -
	14 Læs Hø à 3 Rbd. . .	42	—	=	— = -
1840.	54 Traver Byg à 6 Skpr. er 40 Tdr. à 2 Rbd. 3 Mk.	100	—	=	— = -
	8 Tdr. Raps (den mislykkes ved Fugtighed og Nat- tefrost)	80	—	=	— = -
	50 Tdr. Kartofler à 4 Mk.	33	—	2	— = -
1838	avlede jeg i Indtægten No. 1 Raps for	120	—	=	— = -
	(Det bør her regnes til Indtægt, fordi Udgifterne ved Arealets Behandling ovenfor ere iberegne).				
1840.	1 Td. 2 Skpr. Hvede . .	7	—	=	— = -
	10 Læs Havre à 4 Rbd. .	40	—	=	— = -
	15 Læs Hø à 3 Rbd. . .	45	—	=	— = -
<hr/>					
Naar jeg da sammenholder den hele Indtægt	821 Rbd. 5 Mk. = St.				
af 22½ Tdr. Land i 4 Aar med Total-Udgiften	482	—	3	—	11 -
<hr/>					
har hiin oversfæget denne med en Netto-Indtægt af	339 Rbd. 1 Mk. 5 St.				
som, fordeelt paa hvert Aar, bliver	84	—	4	—	8 -
og paa hver Td. Sædeland, aarligt	3	—	4	—	9 -

Jeg mener altsaa efter det Dystillede at komme til følgende Resultat: 1) At min Kjar=Lod, efter at Dyrknings=Omkostningerne ere mig godtgjorte ved Udbyttet, desuden har forrentet en Sum af 2118 Rbd. 4 Mk. 8 β , endog i Brak=Larene. 2) At, naar jeg, hvad jeg jo egentlig ogsaa bør, kun beregner Renten af de første Forbedrings=Omkostninger (ved Engen 22 Rbd. 4 Mk., ved det Dpdyrkede 283 Rbd. 1 Mk. 3 β) til aarlig Udgift med 12 Rbd. 1 Mk. 8 β , maa Loden, under Forudsætning af aarlige Afgrøder som i 1839 og 40 og med Fradrag af sædvanlige Drifts=Udgifter, hvert Aar give en Netto=Indtægt af 158 Rbd. 1 Mk. 4 β , og altsaa forrente en Sum af 3955 Rbd. 1 Mk. 4 β . 3) At den derimod ved at henligge i raa Tilstand, enten bortleiet for den ovenomtalte Forpagtnings=Udgift: 2½ Td. Byg og 3 Traver Tag (af Værdi: 11 Rbd. 3 Mk.) kun vilde forrente 287 Rbd. 3 Mk.; eller som Græsning for 11—12 Kreature efter Græsningens locale Værdi neppe være mere, end 200 Rbd. værd; thi vilde man endog indvende mig: "at Græsningen, især i saadanne Aar, som de nærværende for Kreatur=Handelen saa fordeelagtige, er langt mere værd, end 3—4 Mk. pr. Hoved, for den Eier, der besætter Græsningen med egne Kreature," jeg vilde dog dertil gjøre den uimodsigelige Mod= Bemærkning, at Hyrdens Kost og Løn ved en saa indskrænket Lod, som min og de utallige af samme Størrelse, vil opsluge den uvisse Gevinst paa Kreaturene. Paa de større Lodder, der have større Krea-

tur-Hold, uden at Hyrde-Udgifterne behøve at forøges, er Fordelen af Græsningen større og sikkrere; dog er den, som afhængig af Conjunctioner, altid usikker; og hvad kan erstatte Savnet af det Foder, der ikke produceres, og Tabet af den Gjødning, der paa disse Jorder enten fortæres af Insecter eller henveires om Sommeren og bortskylles i de regnfuldere Aarstider, mangengang paa fremmed Eiendom, men som oftest til Unytte i Sumpe eller Havet. 4) Endelig fremlyser det af ovenstaaende Beregning over Udgiften ved Eng-Forbedringen, at, naar man ansætter

den aarlige Rente af den paa Engen anvendte

Sum 22 Rbd. 4 Mk. = ƒ. med = Rbd. 5 Mk. 7 ƒ.

Vedligeholdelsen af Grofter, Stig-

borde til 2 — = — 9 -

38 Gang-Dage ved Dverrisling,

Højbjergning, à 1 Mk. 8 ƒ. til 9 — 3 — = -

5 Spænd-Dage (Engen er ¼ Mil

borte) ved Hø-Rjørsel à 3 Mk. 2 — 3 — = -

ialt 15 Rbd.

og fradrager disse de 45 Rbd., som 15 Læs Hø à 3 Rbd. kunne anslaaes til, da give 9½ Td. Land Engbund i Netto-Indtægt 30 Rbd.; eller pr. Td. Land 2: 10,000 □ Allen . . 3 Rbd. 1 Mk. = ƒ.

Følgelig feiler jeg neppe stort ved at mene:

1) at 1 Td. Sædeland, 2: 10,000 □ Allen, henliggende i raa Tilstand, giver Renten

af 6 Rbd. 1 Mk. 8 ƒ.

- 2) som udlagt til Engbund og
 overrislet, af 79 Rbd. = Mt. = St.
 og 3) som opdyrket og veldrevet
 Agermark, af 175 — 3 — 2 -

Vilde man gjøre mig den Indvending: "at to Aars Gjoder har jeg taget fra min Mark og bragt ned i mit Kjær," da vil jeg dertil svare: jeg har endnu 2 Korn-, og 2, maastee 3 Aars Hø-Afgrøder tilbage af Rotationen; og, naar alle 6 Aars Afgrøder ville ligne 1840 Aars, der gav mig 45 Læs Fodring, modtager min Præstegaard, foruden Kaps-Halmen af 6—7 Tdr. Land og Kartoffel-Afgrøden, igjen 270 Læs Fodring til Bederlag for 648 smaae Bønderlæs Gjødning, der med almindelige Herregaards-Bogne meget godt lade sig reducere til det Halve. Jeg tvivler meget paa, at min Agermark vilde bedre have tilbagegivet hiin Gjødning-Masse. Den vandt desuden den Fordeel, at jeg, medens jeg drev Kjøret, kunde give den en Hvile, hvortil den høilig trængte. At min Præstegaard overhovedet, min Opbrækning og Kaps-Avl uagtet, har tiltaget i Gjødningskraft, kan jeg bevise med mine aarlige (detaillerede) Optegnelser, efter hvilke jeg:

1835	saæde 32 Td. Korn og avlede 74½ Læs Korn og Hø.			
1836	efter lignende Udsæd	114	—	—
1837	109½	—	—
1838	131½	—	—
1839	138½	—	—
1840	140	—	—

foruden en 100 Edr. Kartofler og Kapskalm af en 4 Edr. Land aarlig; altsaa 1810 henved det Dobbelte imod 1835, da jeg tiltraadte mit Embede.

3. Om Agerkorpens Forbrænding.

Denne har jeg hørt prise af praktist og theoretist kyndige Landmænd som et folgeværdigt Exempel. Min Erfaring modsiger denne Anstuelse, for hvilken jeg heller ikke synes, at Theorien giver mig tilstrækkelige Grunde. Jeg har paa 2 forskjellige Steder i mit Kjøer sammenført et Par Dyrger Tuer, tørret og opbrændt dem. Men skjøndt disse Steder bleve behandlede og gjødsede, som den øvrige Deel af det indtagne Stykke, og en betydelig Deel Afse jævnt udspreddes paa dem, har jeg dog ikke sporet den ringeste Virkning deraf, enten paa Kapsen, Rugen eller Bygget. Man skulde paa disse Steder have ventet Veies Sæd; men Sæden stod i hine 3 Kjørve overalt eens. Fra det theoretiske Standpunkt seer jeg heller ikke videre Nytte af denne Fremgangsmaade, end at Overfladen hastigere bliver beqvem til at modtage Sæden, dens Suurhed formindskes og skadelige Insekter derved tilintetgjøres. Men alt dette opnaaer man jo ligesaa sikkert ved fuldstændig Brændning og Udluftning og tilbørlig Udgrøftning; hvormange Gjødnings-Dele fortæres ikke af Jlden og bortdunster med Røgen? Enhver fornuftig Landmand tager sig dog vel iagt for at prøve dette Bove-Stykke paa sin dyrkede Ager-Mark, hvor jo de samme tiltraadelige Aarsager kunne være

forhaanden. Jeg vilde i det mindste meget betænke mig paa at bruge denne Forholds-Regel paa andre Steder, end hvor stærke Rødder, f. Ex. Algertorn, og et Bæv af Ukruds-Planter, f. Ex. Pile-Urter, enten vilde hindre Brakningen eller Sædens heldige Fremvært.

4. Om Sæd i den første Fure.

Med Held har jeg seet en driftig Nabo, paa den første Fure af et opbrækket Eng-Stykke at paa-fjøre Sand, Muld af gl. Diger o. s. v. og deri saae Hør og Havre, som derved have naaet en ualmindelig Vært og Tykkelse. Denne Paaførsel er vistnok fornøden, naar man vil besaae den første Fure af stærk Grønsvær, der ikke altid kan pløies saa dybt, at Harven kan løs-rive Muld nok i tilbørlig Mængde for den fremspi-rende Sæd. Omvendt har jeg selv forsøgt det Sam-me med Held, ved at fjøre opgravet Mor paa Grøn-lands-Furen til Havre.

Af samme Grund forklarer jeg den fortrinlige Raps-Sæd, jeg saae paa en anden driftig Naboes reopløiede Eng. Den Raps, han havde saæt i den-ne velgjødte og saaledes behandlede første Fure, havde et kraftigere Udseende henimod Blomstrings-Tiden, end den, hvortil han omhyggelig havde brækket, merglet og gjødet Jordsmonnet.

5. Om tørveagtig Jord

har jeg hørt flere kyndige Landmænd her i Egnen

af Erfaring at forsikre, at for megen Bræfning er den skadelig. Ved for megen Pløining, paaastode de, blev den for løs, og lønede Arbeidet med ringe Udbytte. I denne Henseende kan jeg intet Vidnesbyrd afgive; thi jeg er ikke i Besiddelse af dette Slags Jorder. Men Theorien synes jo at give deres Erfaring Medhold; denne kan jo især være rimelig i meget tørre Foraar og navnlig under vedvarende St. Hansdags-Tørfe.

6. Blandgjødning.

Der er neppe noget Foretagende i Landbruget, om hvis Hensigtsmæssighed de større Eodseiere ere mere uenige med de mindre, end den heri Egnen, især hos Bønderne, meget brugelige Stik, at blande, (ikke de forskjellige Gjødnings-Arter indbyrdes; thi deri ere de alle enige) men ethvert Slags Gjødning, enten med Mergel (især det her saakaldte Hvidleer, Kalkmergel) eller med Muld af forraadnede Digtør, Tuer, Hedetør o. s. v., eller med opgravet og udluftet Mor, og endelig i Mangel af Andet, med Sand og Tørvesmul. De større Landbrugere, især de af den gamle Tid, der kjende Fortrinligheden af Fedeqvægets kraftige Gjødning, betragte dette Foretagende som et unyttigt og kun Tid spildende Arbeide. Bonden derimod anvender derpaa den største Omhyggelighed og benytter til dette Arbeide hvert Dieblif, hans vigtigste Avls-Arbeider levne ham. Han forsvare sin Møgblending med ikke saa urimelige Grunde. "Derved" — siger han —

”kan han gjøde et større Areal”, og, naar han bruger den af ham desværre meget yndede *Ulsæds-Drift*, kan han oftere, endog aarligt, komme med sin *Møgvogn* paa det samme Stykke. Og er hans *Agermark* — hvad de jydskke *Egne* jevnligt ere — af let og sandig *Beskaffenhed*, vilde en altfor ny og stærk, ublandet *Gjødning* være for hidsig, og, som han udtrykker sig: ”brænde *Sæden* paa skarpe *Jorder*.” Ogsaa jeg har af *Princip* fulgt samme *Skik* ved mit *Agerbrug*, og jeg har derved troet at see endnu flere *Fordele*. Man faaer unegtelig *Gjødnings-Kraften* i hurtigere *Anvendelse*, naar man saaledes kan bruge den allerede om *Foraaret*, end hvis den ublandet bør henligge til *Efteraaret* for at tabe sin *Hidsighed*, og maaskee nok saa ligelig fordeelt under *Spredningen*. *Megen Gjødningssaft* og *Uddunstning* af *Møget* amalgamerer sig med de i *Gjødningen* blandede *Muld-Dele*; og stedse vinde man dog derved en sikker *Jordforbedring*. — ”Men med dobbelt *Uleilighed*” — kunde man maaskee indvende mig; thi det samme vinde de, som paa fjøre baade *Møget* og de forbedrende *Jord-Arter* hver for sig. Herimod gjør jeg imidlertid den rimelige *Paastand*, at en lignende gavnlig *Chemisk Proces* maa foregaae med *Møgblendingen*, som med *Kvæg-Foderet* i *gjæret Tilstand*. Man er dog f. Ex. stedse villig til at foretrække gruttet *Korn* med denne *Behandling* for løst *Korn* i *raa Tilstand* til *Kreatur-Fedning*.

Men ved dette, som ved ethvert *Foretagende* i *Landbruget*, maa naturligviis bruges *Overlæg*. Naar

Broust- og Attrup=Boerne i mange Aar have kjort betydelige Lag Hvidleer i deres Møddinger, have de jo derved merglet deres Marker. Men ville de blive ligesaa mange Aar ved med samme Jord=Art, maae de vente, hvad nu ofte skeer i tørre Aaringer, at Kalken vil hidse deres Jorder. Naar jeg har seet adskillige driftige Gaardmænd i Torslev — desværre de ere kun faa; — at affkjære Tuerne af deres Kjør og at bruge dem til Blanding paa deres Mark=Gjødning, finder jeg dette meget rigtigt og gavnligt. Men et unyttigt Arbeide kalder jeg med Rette den Kjørsel, naar en Bonde affkræller Grønsværen af sin Mark, eller graver Sandet op af Sand=Gravene, henter begge Dele langveis hjem til sit Mødding=Sted, for ad en ligesaa lang Vej atter at tilbageføre dem til sin sandige Mark. Han bruger da ikke den Eftertanke, som aldrig bedre, end i Landbruget, lønner sig selv. Paa selve det Stykke, som skal gjødes, eller i det mindste i Nærheden deraf, bør Blandings=Møddingen ligge. Jeg foretrækker derfor, hvor Materialierne dertil ere i Nærheden, hellere at udføre Gjødningen til disse, end at hjemføre dem til Gaardens Mødding, og undgaaer derved den halve Kjørsel, og baade Paa= og Afkæsnings. Sædvanlig har jeg brugt forskjellige Lag af Mergel, forraadnede Digtør og Tuer, og udluftet Mor=Jord til dette Diemed. Den Skik jeg har seet i Nærheden af Fogstør og flere søndensfjords Egne, at udføre Gjødningen om Efteraaret, at sætte den i Rader og Roder og tildække disse med Jord

af selve Ageren, har man begyndt paa i Herredets vestlige Dele. Nagtet dette ogsaa er en Art Blandgjødning, synes jeg ikke, det kan være tilraadeligt. Man maa dog derved enten vente Leiesæd eller i det mindste kjendelig Forskjel paa Rode-Stederne. Blandingen kunde nemmere ske ved Redpløining, dersom man, for at bevare Gjødnings-Kraften, hellere foretrak denne for Spredningen paa Marken før Vinteren. Men maastee hine Egnes Agerbrugere have Erfaringen for sig; og for dens Vidnesbyrd maa jo Theorien med sine Slutninger vige Pladsen.

7. Hegn

er her i Jylland i Almindelighed ikke meget agtet; og dog trænger ingen Provinds mere dertil, end netop denne, hvis nordlige og vestlige Dele ere saa meget udsatte for Vesterhavets Storme. Indhegningens, især det levende Hegn, store Gavnlighed til at bringe Ræ for den vorende Sæd erkjender man kun forsaavidt Haven, men ikke hvad Marken angaaer. Og som et Bærn for Mark-Freden agtes Gjærderne ikke stort. De større Landmænd forlade sig meest paa det moralske Hegn og deres egne Bogtere, naar de ere hinandens Naboer, og paa den Ret, Loven hjemler dem mod de Uordentlige. De mene overhovedet, at for megen Jord gaaer tilspilde under Hegnene, eller ødelægges paa begge Sider af disse, naar Græstørvn afgraves. Og Bonden, som i Almindelighed mere ved den juridiske Tvang, end ved den moralske Mark-Fred, holdes

inden sin Rods Grændser, nedbryder helst sine gamle Hegn, for at kjøre dem i Møddingen; men glemmer at opføre nye der, hvor han har jævnet de gamle med Jorden. Levende Hegn vilde i denne Egn, der i lige Linie kun er Besterhavet $1\frac{1}{2}$ Mill fraliggende, bidrage meget til at bryde de i August, kort før Sædens Modenhed, saa hyppige og fordærvelige Nordvest-Storme. I Ly bag dem vilde Sæden og Halmen naae en tidligere og fuldstændigere Modenhed; hiin blive mere tyndskallet og denne ligesaa nærende for Kreaturet, som den unegteligt er nu i de sydlige Egne af Fædrelandet. Men de unge Plantninger ere meget vanskelige at faae til at groe de i første Aaringer; og kun paa Kjær-Jorder lykkes Stille-Plantningen sikkest. Paa Marken maa man sædvanligt lade sig noie med Jord-Bolde af Hedetov og en Pile-Plantning indenfor paa den sydlige eller østlige Side. Et Fortrin have imidlertid disse skaldede og skovløse Egne at troste sig ved: Binden kan bedre gennemstryge det afmeiede Korn. Men en kraftig Opmuntring til ret mange Hegns Opførelse i Jylland, anseer jeg for en Gjenstand, der vilde være særdeles værdig for deres Opmærksomhed, der arbeide med Opførelse paa Algerbrugets Fremme i Fædrelandet.

8. En meget hensigtsmæssig **Behandling**
af de saakaldte **Gepurrer,**

som jeg har været Vidne til hos en driftig Beboer i Torslev By, falder mig i Tanke, ved at omtale den

for Jylland saa særdeles gavnlige Træ-Plantning. Paa mange Steder i denne Proviinds finde vi endnu Spor af fordums ødelagte Skove i de Krat-Stykker af Ege- og Bøge-Purrer, som aldrig blive andet end usle Kryb-Træer, saalænge deres Toppe med Begjerlighed afædes af det derimellem løsgaaende Kvæg. Hiin dygtige Gaardmand indhegnede for henved en Snees Aar siden et saadant lille Krat under en Bakke, bagved sin Gaard. Enhver af Purrerne rensede han for de vilde Skud med Kniven; han bortryddede Snylte-Planter og alle overflødige Stammer omkring dem, han vilde frede. Men nu staaer der en smuk lille Plantage af 4—5 Aars høie, ranke unge Træer, som et Bidne om Mandens utrættelige og med Tænkfomhed forbundne Flid; og den tilraaber alle estertænkfomme Bonde-Mænd, der ere i Besiddelse af lignende Smaa-Krat paa deres Lodder: "Gaaer hen og gjør ligesaa!"

9. Veirliget.

Et sparsomt Udbytte af Fødd, Halmens Korthed og ringe Nære-Egne, den tykke Skal og et lidet Meel-Quantum i Kjøernen: Alt dette viser, hvilken skadelig Indflydelse det barske Klima har paa Plante-Livet i disse nordlige og vestlige Egne af Landet. Stormens Boldfomhed standses ikke her af nogen Skov, noget levende Hegn og sjældent af et enkelt Have-Dige og nogen enkelt staaende Bygning. — Havets Nærhed forraader sig ved de kolde Taager, der hyppigt stige

op deraf, endog paa de klareste Sommer-Dage, under Navn af Hav-Guser eller Hav-Suger. De trække sædvanligt fra Vest til Ost, og ere ligesaa ubehagelige for Mennesker og Creature, som skadelige for Sæden. — I de meget kolde Sommer-Nætter, som sædvanligt følge paa de blideste Dage, viser Mængden af de opstigende Dampe, hvor mange Jorder der endnu henligge i raa Tilstand; og naar man, hvad mærkeligt er, i saadanne Nætter reiser gjennem et saadant Landskab og ingen Taage bliver vaer paa de længe dyrkede Marker, medens den hviler tæt over Engene og Kjær-Strækningerne, da slutter man neppe urigtigt, at en fremtidig større Cultur for en Deel vil formindste Klimatets Raahed.

Skjøndt Jyderne taalmodigt hærde sig imod Beirligets Umildhed, især i Hyrde-Alderen og Fisser-Standen, gjøre de dog meget lidet for at formindste samme. De gjøre endnu mindre for at sikke deres Korn mod Bindenes ødelæggende Magt, og dog mærker man saa ofte af deres Ytringer, hvormegret de erkjende Beirligets skadelige Indflydelse paa deres Agerbrug. Det er ingenlunde af Forlegenhed at den snaksomme Jyde sædvanligt aabner en Samtale ved at begynde om Beirliget; det er ikke unaturligt, at han ønsker sine kolde og halv-raae Jorder, Sæden, han har saaet, og det græssende Kvæg, der saameget ligger ham paa Hjerte, ret milde og rolige Somre. Blot een Dags kold Regn ytrer sin Indflydelse paa Mælke-Spanden. Hvad enten han derfor er Herre eller Tjener, det for-

ste han gjør, naar han om Aftenen ender sin Dags Gjerning eller han om Morgenens vil begive sig til den, er at see op efter Himmelens Skikkelse, Skyernes Udseende og Bindenes Retning, for, om muligt, at forudsee den kommende Dags Veirlig og bestemme Dagens Arbeide.

Iyderne ere derfor maaskee de meest kyndige paa Veirligets Forudsigelse blandt deres Landsmænd; ligesaa vist som disse skjelne mellem Vensire og Hoire, kunne de, som bekjendt, orientere sig paa fremmede Steder. De behøve i Nattens Mørke intet Compas, kun den ledende Stjerne-Himmel, for at vide, om de reise i Sonder eller Nor, "eller om Binden kommer fra Øster eller æ Væisten."

Deres Lands Beliggenhed, deres Hyrde- og Fisker-Liv tvinger dem jo ogsaa til at vende Blik og Tanke hen paa det ustadige Veirligs Forandringer.

De have vore sædvanlige, men ogsaa for dem særegne Julemærker, efter hvilke de troe at kunne forudsee og forudsige den kommende Dags eller Aars-tids Veirlig. Paa en skyfri Aftenrøde og lette og stiggende Morgen-Taager, følger — mene de — om Sommeren sædvanligt en varm Dag; medens "Morgenrød" mangen Gang bebuder "Aften-Blod." Og om Vinteren betyder hiin en klar Frost-Dag, og Rimen, at "Staden" (Løveiret) snart vil komme og afvaske Jordens hvide Morgen-Kjole. Naar om Vinteren Soden drypper ned af Skorstenen, eller naar tykke, mørkeblaae Skyer hænge i Nord-Vest over Havet, er

dette et sikkert Tegn til forestaaende Tøveir, eller Sneefog. Blæsten høre de forud i stille Veir i det urolige Vester-Havs dumpe Brusen (jeg har hørt dette i stille Aftener paa Gjol, 3: i 23 Miils Afstand); eller de see dens Forbud paa Himlen i de enkelte afbrudte flammende Smaa-Skyer, eller i Bindernes Storm-Pletter. Ogfaa paa Himlens Fugle give de Agt. Naar Svalerne flyve lavt, forat opfangne Myg-Sværmene, som slaaes ned mod Jorden af de fine Vand-Dunster, der i Almindelighed gaae forud for Regnen, er denne naturligviis ivente; man troer, den bliver ledsaget af Uveir, naar et Reise-Selskab af Maager, hver med en Sild i Næbet, kommer fra Havet og flyver til Fjorden; men Veiret vil blive roligt og stadigt, naar de atter flyve fra Fjorden til Havet, og det skeer hvert Dieblif, at en Flok, paa 6—7 Stykker tager samme Retning. Sætte disse Strand-Fugle sig oppe paa Marken i nogen Mængde, lade Høgene sig ofte tilsyne, da er et Uveir rimeligt og snart forhaanden. Baade naar Kampstene inde i Bærelser af sig selv blive fugtige, og naar Regn-Ormene skyde op, uden at Taage har forud befugtet Jordens Overflade, bebude disse Tegn en forestaaende Regn. Et usædvanligt og vedholdende Lav-Bande i Fjorden forudsiger Tørke; men stiger denne, vil Tørken ophøre. I tørre Somre er Hanherredernes Strimmel at beklage; thi man paastaar her ingenlunde uden Grund, at Bæsterhavet og Kiimffjorden ere enige om, at trække Torden-Bygerne til sig. I Tørke har jeg mangan Gang seet "de gyldne Byger" trække enten Vesten eller Østen

om denne Egn, naar man, efter deres Opstigning paa Himlen og deres rimelige Retning at domme, maatte have troet, de vilde her have nedladt en velgjørende Regn. Regn-Hjørnet er her — som overalt i Fædrelandet — Syd-Vest; Sneefoget kommer sædvanligt fra Nord-Vst; de heftigste Storme fra Nord-Vest og hiin vedholdende Tørke, der saameget "tager" paa Kornets Modenhed, fra Syd-Vst. Fredags-Beir bebuder Søndags-Beir, og "Søndags-Beir til Messe er Ugens Beir tilvisse"; og efter den almindelige Mening er "Eoverdagen aldrig saa vred, at jo Solen sig dog lader see." Blæsten varer sædvanligt tre Dage ved, og begynder næste Dag, naar den lægger sig mod Aften. Fra Nord og Syd stormer det aldrig. Som Beiret er paa de saakaldte Tamper-Dage (Fjerdingaars-Dage) faa vil det blive længe ved. For Aarets Frugtbarhed er Dags-Væde langt fra noget godt Tegn; den vil faae Fattig-Mand tidt til at græde; men en kold Mai giver en varm Lade.

Vinteren er nær, naar Svane-Sangen lader sig høre ude paa Liimffordens Holme; den vil blive streng naar de hvide Sneefugle samle sig tidligt i Flokke paa Marken, og naar Nord-Lysene tidligt og stærkt funkler om Efteraaret paa den nordlige Himmel-Egn. Foraaaret stunder til, naar Graa-Gjæsene (iaar den 12te Marts) komme til de jydste Enge, for at opplukke de af Tællen (Frosten) ikke længere stivnede Græs-Rodder, hvoraf de nære sig; og naar Biben, Stæren og Prof-Fuglene indfinde sig. Det rykker nærmere, naar Stor-